

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

**ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА ТА ОСНОВИ ТЕОРІЇ
МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Кривий Ріг
2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

С. К. Ревуцька, В. М. Зінченко

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ**

**ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА ТА ОСНОВИ ТЕОРІЇ
МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Ступінь: бакалавр

Затверджено на засіданні кафедри
іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін
Протокол № 3 від 8 жовтня 2019 р.

Схвалено навчально-методичною
радою ДонНУЕТ
Протокол № 4
від «23» грудня 2019 р.

Кривий Ріг
2019

УДК 81+(001.5:316.77-029:81)(042.3)

ББК 81+88.53Я73

Р44

Ревуцька, С.К., Зінченко, В.М.

Р44 Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад.С.К. Ревуцька, В.М.Зінченко – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. – 53 с.

Дисципліна «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» викладається два семестри: I семестр – модуль 1, та II семестр – модуль 2. Методичні рекомендації укладено відповідно до програми дисципліни. У методичних рекомендаціях із вивчення дисципліни значну увагу спрямовано на розв'язання основних проблем мовознавства, розуміння базових понять і термінів, застосування отриманих знань у процесі практичного аналізу мовного матеріалу.

ББК 81+88.53Я73

© Ревуцька С.К., Зінченко В.М., 2019
© Донецький національний
університет економіки й торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
2019

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	7
РОЗДІЛ II. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	16
Модуль I. Вступ до мовознавства	
Практичне заняття 1: Мова як друга знакова система її функції та будова. Походження та розвиток мови.	17
Практичне заняття 2: Фонологічна система вивчення мови.	22
Практичне заняття 3: Фонетичні процеси в мові	24
Практичне заняття 4: Лексика і фразеологія	27
Практичне заняття 5: Граматична система мови. Синтаксис	30
Модуль II. Основи теорії мовної комунікації	
Практичне заняття 6: Предмет і завдання основ теорії мовної комунікації. Суть спілкування.....	33
Практичне заняття 7: Основні поняття теорії мовної комунікації	35
Практичне заняття 8: Код у структурі комунікативного акту	37
Практичне заняття 9: Категорія контакту	41
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	45
Список рекомендованої літератури	50
Список використаних джерел	52

ВСТУП

Початковим, вступним курсом загального мовознавства є вступ до мовознавства. Цей курс є теоретичним фундаментом усіх інших мовознавчих дисциплін, оскільки ознайомлює з основами теорії мови, розвиває вміння осмислено підходити до мовних явищ і дає лінгвістичні поняття, необхідні для вивчення будь-якої лінгвістичної дисципліни.

Пропонований курс складається з вивчення двох модулів «Вступу до мовознавства» і «Основ теорії мовної комунікації».

Вступ до мовознавства – початковий, вступний курс загального мовознавства. Він містить основні відомості із загального мовознавства (що таке мова, яка її будова, основні лінгвістичні поняття й терміни тощо), без яких неможливо вивчати жодну лінгвістичну дисципліну, і посідає важливе місце в системі підготовки філологів-перекладачів. Це теоретичний фундамент усіх інших мовознавчих дисциплін, оскільки ознайомлює з основами теорії мови, розвиває вміння осмислено підходити до мовних явищ і дає лінгвістичні поняття, необхідні для вивчення будь-якої лінгвістичної дисципліни.

Знання основ теорії комунікації, в першу чергу, мовленнєвої, є складовою частиною професійної підготовки сучасних спеціалістів. Особливо це стосується професій, які пов'язані з використанням мови, як інструментом праці, тобто є абсолютно необхідним і для перекладача. Перекладач повинен досконало володіти різними видами мовної діяльності. В багатьох випадках він мусить вести бесіду, а не тільки брати у ній участь як перекладач.

Перекладач повинен глибоко розуміти принципи спілкування, його суть та природу. Він мусить усвідомлювати, що спілкування є таким видом діяльності, розуміння якого можна виробити тільки засвоївши теоретичний матеріал цієї галузі лінгвістичної науки. Лише оволодівши основами даної науки, можливо оволодіти і багатьма видами спілкування, застосовувати їх на практиці, досягаючи успіху у професійній діяльності.

Пропоновані методичні рекомендації передбачають орієнтацію студентів на вивчення найважливіших теоретичних питань курсу, опанування навичками аналізу мовних явищ і процесів, комунікативних актів.

Зміст методичних вказівок і їхня структура підпорядковані одній меті – допомогти студентам закладів вищої освіти опанувати найважливіші теоретичні знання з мовознавства, набути навичок у класифікації мов світу, поглибити знання з окремих розділів лінгвістики сформувати у студентів систему прагмалінгвістичних знань про структуру, закономірності та найбільш важливі аспекти мовної комунікації.

РОЗДІЛ І
ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1 семестр – 4 2 семестр – 2	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 1 семестр – 120 2 семестр – 60	Семестр	
	1/2	1/2
	Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 1,5	26/14	6/4
	Практичні, семінарські	
	14/6	6/2
	Лабораторні	
	Самостійна робота	
	80/40	108/54
	Вид контролю: 1 семестр – залік 2 семестр – екзамен	

Мета та завдання дисципліни

Мета: формування лінгво-теоретичної основи дисципліни: загальних відомостей про мову та мовознавство як науку, природу й сутність мови, її походження, закономірності розвитку та функціонування на різних історичних етапах; формування у студентів сучасних паралінгвістичних знань про структуру, закономірності та найбільш важливі аспекти мовної, у тому числі і міжкультурної комунікації.

Завдання курсу:

- систематизувати та поглибити знання про головні структурно-функціональні рівні мови, їх одиниці та відношення; ознайомити студентів з понятійним апаратом теорії мовної комунікації та видами мовленнєвої діяльності;
- розкрити природу, сутність, функції та будову мови;
- сформувати у студентів навички аналітичного мислення, що сприятиме розумінню структури мови, функціонування та взаємодії її структурних одиниць, системного характеру мови;
- осмислити основні гіпотези походження мови та закономірності розвитку мов, класифікації мов світу;
- ознайомити здобувачів вищої освіти з універсальними та етноспецифічними аспектами мовного спілкування;
- з'ясувати семантичні та прагматичні аспекти розмовної мови.

Зміст дисципліни розкривається в темах:**Модуль I. Вступ до мовознавства**

Тема 1. Вступ до мовознавства як лінгвістична дисципліна

Тема 2. Природа, сутність та будова мови

Тема 3. Походження і розвиток мови

Тема 4. Класифікації мов світу

Тема 5. Фонологічна система вивчення мови

Тема 6. Фонетичні одиниці, засоби та процеси

Тема 7. Лексика і фразеологія

Тема 8. Граматична система мови. Синтаксис

Модуль II. Основи теорії мовної комунікації

Тема 9. Предмет і завдання основ теорії мовної комунікації. Суть спілкування

Тема 10. Основні поняття теорії мовної комунікації

Тема 11. Висловлювання у структурі комунікативного акту

Тема 12. Код у структурі комунікативного акту

Тема 13. Комунікативна особистість

Тема 14. Категорія контакту

Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	п	лаб	срс		л	п	лаб	срс
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль I. Вступ до мовознавства										
Змістовий модуль 1: Загальні питання мовознавства										
Тема 1. Вступ до мовознавства як лінгвістична дисципліна	7	2	1		4	7	0,5	0,5		6
Тема 2. Природа, сутність та будова мови	11	2	1		8	11	0,5	0,5		10
Тема 3. Походження і розвиток мови	15	2	1		12	15	1	1		13
Тема 4. Класифікації мов світу	15	2	1		12	15	1	1		13
Разом за змістовим модулем 1	48	8	4		36	48	3	3		42
Змістовий модуль 2: Системно-структурний характер мови										
Тема 5. Фонологічна система вивчення мови	14	4	2		8	14	0,5	0,5		13
Тема 6. Фонетичні одиниці, засоби та процеси	20	4	4		12	20	0,5	0,5		19
Тема 7. Лексика і фразеологія	20	6	2		12	20	1	1		18
Тема 8. Граматична система мови. Синтаксис	18	4	2		12	18	1	1		16
Разом за змістовим модулем 2	72	18	10		44	72	3	3		66

Модуль II. Основи теорії мовної комунікації										
Змістовий модуль 3: Основні поняття комунікації										
Тема 9. Предмет і завдання основ теорії мовної комунікації. Суть спілкування	11	4	1		6	11	2	1		8
Тема 10. Основні поняття теорії мовної комунікації	9	2	1		6	9				9
Тема 11. Висловлювання у структурі комунікативного акту	8	2			6	8				8
Разом за змістовим модулем 3	28	8	2		18	28	2	1		25
Змістовий модуль 4: Етико-психологічні передумови процесу комунікації										
Тема 12. Код у структурі комунікативного акту	10	2	2		6	10				10
Тема 13. Комунікативна особистість	10	2			8	10	1	1		8
Тема 14. Категорія контакту	12	2	2		8	12	1			11
Разом за змістовим модулем 4	32	6	4		22	32	2	1		29
Усього годин	180	40	20		120	180	10	8		162

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Практичне заняття Мова як друга знакова система її функції та будова.	2
2	Практичне заняття Походження та розвиток мови.	2
3	Практичне заняття Фонологічна система вивчення мови.	2
4	Практичне заняття Фонетичні процеси в мові	4
5	Практичне заняття Лексика і фразеологія	2
6	Практичне заняття Граматична система мови. Синтаксис	2
Модуль 2		
7	Практичне заняття Предмет і завдання курсу. Суть спілкування	1
8	Практичне заняття Основні поняття теорії мовної комунікації	1
9	Практичне заняття Код у структурі комунікативного акту	2
10	Практичне заняття Категорія контакту	2
Всього		20

5. Індивідуальні завдання

1. Огляд періодичної і монографічної наукової літератури з мовознавства, історії мови, психології особистості, соціальної психології, теорії мовної комунікації, культури сучасної української мови.
2. Підготовка виступу перед аудиторією
3. Аналіз діалогів із художніх творів за запропонованою схемою.
4. Аналіз фонетичних процесів української мови
5. Укладання таблиці генеалогічної класифікації мов світу

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Тема	Кількість годин сам. роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Модуль 1. Вступ до мовознавства			
Змістовий модуль 1: Загальні питання мовознавства			
Тема 1. Вступ до мовознавства як лінгвістична дисципліна	4	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 2. Природа, сутність та будова мови	8	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 3. Походження і розвиток мови	12	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 4. Класифікації мов світу	12	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Разом змістовий модуль 1	36		
Змістовий модуль 2: Системно-структурний характер мови			
Тема 5. Фонологічна система вивчення мови	8	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань

Тема 6. Фонетичні процеси в мові	12	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 7. Лексика і фразеологія	12	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 8. Граматична система мови. Синтаксис	12	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 10, 11, 12; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Разом змістовий модуль 2	44		
Модуль 2. Основи теорії мовної комунікації			
Змістовий модуль 3: Основні поняття комунікації			
Тема 9. Предмет і завдання основ теорії мовної комунікації. Суть спілкування	6	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 4, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 10. Основні поняття теорії мовної комунікації	6	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 11. Висловлювання у структурі комунікативного акту	6	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 2, 4, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Разом змістовий модуль 3	18		
Змістовий модуль 4: Етико-психологічні передумови процесу комунікації			
Тема 12. Код у структурі комунікативного акту	6	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3. Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Тема 13. Комунікативна особистість	8	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 4, 6, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання

		самоконтролю. 3.Виконати завдання до теми.	виконання завдань
Тема Категорія контакту	14. 8	1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела: 5-7, 8, 9; доп.: 1, 4, 7; 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю. 3.Виконати завдання до теми.	Фронтальне та індивідуальне опитування; аналіз і оцінювання виконання завдань
Разом змістовий модуль 4	22		
Разом	120		

7. Результати навчання

1.	Знання мовознавства як науки і навчальної дисципліни, на основі систематизації та поглиблення знань про головні структурно-функціональні рівні мови, їх одиниці та відношення
2.	Знання природи, сутності, функцій та будови мови
3.	Знання і розуміння основних гіпотез походження мови та закономірностей розвитку мов
4.	Навички аналізувати фонетичні мовні процеси
5.	Знання понятійного апарату теорії мовної комунікації та видів мовленнєвої діяльності
6.	Знання універсальних та етноспецифічних аспектів мовного спілкування

8. Форми навчання

Лекції, практичні заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійне опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Залік, екзамен.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: на протязі семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів).

У випадку заліку для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами складання змістових модулів (100 балів).

Оцінювання протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдан- ня	Задачі, завдання, кейси тощо	Обговорення теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	Сума балів
Модуль I						
Змістовий модуль 1						
Тема 1		3	3	8		14
Тема 2		2	2			4
Разом змістовий модуль 1		5	5	8	20	38
Змістовий модуль 2						
Тема 3		5	3			8
Тема 4		5	3	8		16
Тема 5		4	4			8
Тема 6		5	5			10
Разом змістовий модуль 2		19	15	8	20	62
Разом						100
Модуль II						
Змістовий модуль 3						
Тема 7		3	2			5
Тема 8		3	2	8		13
Разом змістовий модуль 3		6	4	8	7	25
Змістовий модуль 4						
Тема 9		3	2	8		13
Тема 10		3	2			5
Разом змістовий модуль 4		6	4	8	7	25
Разом						50

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	
60-69	E	3, «задовільно»
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.

3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література, нормативні документи.

12. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Донець Л. С., Мацько Л. І., Вступ до мовознавства: практикум / Л. С. Донець, Л. І. Мацько. – Київ : Вища школа, 1989. – 184 с.
2. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.
3. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
4. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
5. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. / Г. Г. Почепцов – К.: Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.
6. Ревуцька С.К. Курс лекцій з дисципліни «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад.С.К. Ревуцька. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. – 136 с.
7. Ревуцька С.К. Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад.С.К. Ревуцька. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2019. – 43 с.
8. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник./ О.А. Семенюк. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
9. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації : навчальний посібник для вузів / Ольга Володимирівна Яшенкова . – Київ : Академія, 2010 . – 309 с.

Допоміжна

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 342с.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство / А. О. Білецький. – К.: «АртЕК», 1997. – 223 с.
3. Веренко І.С. Конфліктологія / за ред. І.С. Веренко. – М. : Концерн Swiss, 1990. – 376 с.
4. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 464 с.

6. Лінгвістичний аналіз: Практикум. Навчальний посібник / За ред. Г. Р. Передрій. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 212 с.
7. Масова комунікація: підручник / А.З. Москаленко, Л.В. Губерський, В.Ф. Іванов, В.А. Вергун. – К. : Либідь, 1997. – 216 с.
8. Реформатський А.А. Введение в языковедение: Учебник для вузов / А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. – 5-е изд., испр.– М. : Аспект Пресс, 2004. – 536с.
9. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. Видання друге, перероблене і доповнене / С.В. Семчинський. – К. : АТ «Око», 1996.– 416с.
10. Сучасна українська мова : Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін; За ред. О.Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – 400с.
11. Ющук І.П. Вступ до мовознавства : навч. посібник / І.П. Ющук. – К. : Рута, 2000.– 128с.
12. Ющук І.П. Українська мова: підручник / І.П. Ющук. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – 640с.

РОЗДІЛ II
ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1

Мова як друга знакова система її функції та будова. Походження та розвиток мови

ПЛАН

1. Поняття про знак і знакову систему. Типологія і структура знака.
2. Мова як вторинна знакова система, специфіка мовної системи.
3. Структура мови.
4. Мова – явище суспільне. Синхронія та діахронія.
5. Взаємозв'язки: мова – мислення, мова – мовлення.
6. Функції мови.
7. Теорії походження мови (звуконаслідувальна, соціального договору, трудових вигуків, логосична, ономатопоестична).
8. Внутрішні та зовнішні причини мовних змін (явища диференціації та інтеграції, в еволюції мов).
9. Зміни мови у синхронії та діахронії (зміни на рівнях мовної структури та упродовж певного періоду (первіснообщинного, феодального, капіталістичного суспільства).
10. Типологічна класифікація мов. Історія питання.
11. Типологічна класифікація мов В. фон Гумбольдта:
12. Соціолінгвістична класифікація мов.
13. Генеалогічна класифікація мов світу.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11.

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *загальне мовознавство, конкретне, теоретичне, прикладне, предмет мовознавства, об'єкт мовознавства, порівняльно-історичне мовознавство, типологічне мовознавство, функціональна лінгвістика, етнолінгвістика, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, описовий метод, порівняльно-історичний, зіставний, структурний; функції мови: комунікативна, когнітивна, мислеоформлювальна, репрезентативна, емоційна, експресивна, імпресивна, акумулятивна, естетична, фатична, суспільна та інші. основні (базові) функції мови, факультативні функції мови; синхронія, діахронія, аналіз, синтез, мислення, свідомість, поняттєве, чуттєво-образне, технічне мислення, вербальне та невербальне мислення, семіотика, лінгвосеміотика, знак, мовний знак, вербальні засоби спілкування, невербальні засоби спілкування, мова. мовлення, внутрішнє мовлення, мовленнєва діяльність, система, структура, рівень мови, одиниця рівня; генеалогічна класифікація, мовна сім'я, мовна група, мовна підгрупа, ареальна класифікація. типологічна класифікація, аглютинативна мова, флективна мова, ізолююча (коренева)*

мова, інкорпорує (полісинтетична) мова, синтетичні та аналітичні мови, соціолінгвістична класифікація.

Завдання 2. Підготувати повідомлення на 3 хв. про:

- про дітей, яких виховали тварини.
- про системи спілкування глухих та сліпих людей.
- про мовленнєві особливості мавп.
- про системи немовленнєвої комунікації, що використовуються етнічними групами.

Завдання 3. Прочитайте уважно уривки з різних творів. Прокоментуйте, будь ласка, які функції мови проявляються в них більшою мірою.

1. «Форми, в які складалася давня українська міфологія, були реальні образи, взяті на землі. Бо земля була в давнього чоловіка, як кажуть, під носом, а небо – під лісом. Молода слабосильна душа не могла ще думати логічними мислями і мусіла кликати собі до помічі фантазію. Давні люди мусіли думати, гадати формами картин, а не душ: тим-то у всіх народів релігія попереджала філософію й науку. Всі образи для своєї релігії давні Українці мусіли брати з природи, котра обгортувала їхнє життя з усіх усюдів, як і всі народи з давніх давен в своїй міфології переносили поперед усього землю на небо. Тим-то й вийшло так, що все в міфології, що справді діється на небі, все те ніби діялось десь на землі».

2. «Усі мови світу можна поділити на групи за певними принципами, що покладені в основу класифікації. Так, вони можуть бути систематизовані за територіальною чи географічною, ареальною ознакою (наприклад, мови Африки, Австралії, Європи); залежно від функцій, які вони виконують у суспільстві (наприклад, латинська мова в римсько-католицькій церкві, церковнослов'янська – в греко-правословній, арабська – в ісламі); за їх поширеністю тощо».

3. ...Сини мої, гайдамаки!

Світ широкий, воля, –

Ідіть, сини, погуляйте,

Пошукайте долі.

Сини мої невеликі,

Нерозумні діти,

Хто вас щиро без матері

Привітає в світі?

Сини мої! Орли мої!

Летіть в Україну, –

Хоч і лихо зустрінеться, та не на чужині...

(Т. Г. Шевченко «Гайдамаки»).

4. ...**Галя.** Що це ти, Стехо, робиш? Хіба у нас сьогодні гості, чи що?

Стеха. Та ще й які гості, якби ви знали!

Галя. Які ж там гості і відкіля?

Стеха. Угадайте.

Галя. Чи не з Чигирина?.. Так?

Стеха. Із Чигирина, та хто такий?

Галя. Які-небудь старшини?

Стеха. То-то бо й є, що не старшини, і ...

Галя. Та хто ж такий? Може... та ні! Сьогодні такий день. А мені батюшка учора і говорив щось таке.

Стеха. Говорив, та не договорив. А я знаю – тільки не скажу...

(Т. Г. Шевченко «Назар Стодоля»).

5. БАЛАКУНИ

Торочив базіка всім:

Я збудую диво-дім!

Торохтій допомагав –

Язиком дошки «тесав».

Теревенив пустомеля:

Скоро будуть стіни й стеля!

Говорун клав на словах

З бляхи цинкової дах.

І патякало патякав:

Полакую я все лаком!

Балакуха щебетала,

Пахвалялась. Обіцяла.

Для гостей спекти в печі

Пиріжки і калачі.

В дім без вікон і дверей

Талалай скликав гостей.

На гостину всі прийшли.

Проте дому не знайшли,

Ні дверей, ані стіни...

Он які балакуни!

(О. Сенатович).

6. «Дейнека – у другій половині XVII ст. – селянин-повстанець, озброєний дрючком (з турецьк. – «удар палицею»), довбнею, рогатиною, косою, що брав участь у повстанні на Лівобережній Україні; цим словом уперше було названо солдатів піхотного полку, сформованого у 1657 р. полтавським полковником М. Пушкарем з погано озброєного натовпу представників нижчих станів суспільства (цей факт описує «Літопис С. Величка»); дейнеками поляки називали козаків. *Чи то граки, чи то галич, чи то хижі дейнеки розпускають по Вкраїні загони далекі?* (П. Куліш)».

7. AUTUMN

A touch of cold in the Autumn night –

I walked abroad,

And saw the ruddy moon lean over a hedge

Like a red-faced farmer.

I did not stop to speak, but nodded,

And round about were the wistful stars

With white faces like town children.

(*T. E. Hulme*)

Завдання 4. Заповніть таблиці відповідно до генеалогічної класифікації мов.

Таблиця 1

Мова	Сім'я	Група	Підгрупа
українська			
латинська			
іврит			
англійська			
таджицька			
осетинська			
циганська			
арабська			
голландська			
французька			

Таблиця 2

Мова	Сім'я	Група	Підгрупа
російська			
німецька			
іспанська			
румунська			
польська			
турецька			
японська			
угорська			
грузинська			
ідиш			

Завдання 5. Запишіть подані мови в таблицю відповідно до типологічної класифікації мов.

Мови: санскрит, чукотська, турецька, українська, угорська, англійська, гінді, французька, казахська, чинук, фінська, корейська, іспанська, литовська, арабська.

Ізольовані мови	Аглоutinативні мови	Інкорпоруючі мови	Флективні мови

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення мовознавства.
2. У чому полягає різниця між конкретним та загальним мовознавством?

3. З якими суспільними науками пов'язане мовознавство, і в чому полягає цей зв'язок?
4. З якими природничими науками пов'язане мовознавство? Які науки виникли на стику мовознавства і природничих наук?
5. Розкрийте взаємозв'язки мовознавства та історії.
6. Дайте визначення терміна *метод*. Назвіть основні методи дослідження мови.
7. В чому суть описового методу?
8. Що є об'єктом порівняльно-історичного методу?
9. Яке практичне застосування має зіставний метод? В чому полягає його суть?
10. Яка мета структурного методу? Чим він відрізняється від описового?
11. Назвіть основні функції мови.
12. Як ви думаєте, мова є суспільне, біологічне чи психічне явище?
13. Охарактеризуйте основні функції мови.
14. Розкрийте зв'язки мови з суспільством.
15. У яких взаємозв'язках перебувають мова і мислення?
16. Дайте визначення знака. Доведіть, що мова є однією із знакових систем.
17. Як розрізнити мову і мовлення? Яке практичне значення має розмежування мови і мовлення?
18. Дайте тлумачення термінів «система» і «структура».
19. Охарактеризуйте структуру мови.
20. Назвіть основні мовні одиниці. Які лінгвістичні дисципліни вивчають різні рівні мовної структури?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Фонологічна система вивчення мови

ПЛАН

1. Фонетика як мовознавча дисципліна. Три аспекти вивчення звуків.
2. Голосні та приголосні звуки.
3. Поняття фонем.
4. Фонем в парадигматиці й синтагматиці.
5. Поняття фонологічної системи.
6. Фонологічні школи.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *фонетика, загальна фонетика, конкретна, описова, історична, експериментальна, зіставна, аспекти вивчення звуків: фізичний, фізіологічний, лінгвістичний, мовленнєвий апарат, звук, голосні звуки, приголосні звуки, класифікація звуків, фонема, фонологічні школи.*

Завдання 2. Порівняти артикуляцію:

Укр. Х та нім.Н; укр.У та нім. U;

Укр. В.Ф та франц.Ф, V ; укр. І та франц.І;

Укр. К та англ.К; укр. А та англ.А.

Завдання 3. З'ясувати, скільки букв і скільки звуків в словах:

Укр.: їхати, з`явився, дзига, люди;

Рос.: яма, ехать, чай, несчастье, фильм;

Англ.: yes, leave, weather, poor, chief;

Нім.: singe, Nacht, Tee, gehen, Achtung;

Франц.: rien, loi, garson, conseil, jour.

Завдання 4. Прочитайте різноманітні визначення звука і з'ясуйте, які ознаки звука покладено в їх основу.

1. «Звуки речи – минимальные единицы речевой цепи, являющиеся результатом сложной артикуляционной деятельности человека и характеризующиеся определёнными акустическими и перцептивными (связанными с восприятием речи) свойствами. Звуки относятся к сегментным средствам, поскольку соотносятся с минимальными линейными единицами языка – фонемами». (*Бондарко Л. В. Звуки речи // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 165.*)

2. «Звук – це найменша, неподільна одиниця мовного потоку, що використовується для побудови складів і фонетичних одиниць вищого рівня, за допомогою яких висловлюються думки». (*Сучасна українська літературна мова / за ред. М. Я. Плющ – К., 1994. – С.18.*)

3. «Звук речи. Элемент произносимой речи, образуемый речевыми органами. При фонетическом членении речи звук – это часть слога, кратчайшая, далее неделимая звуковая единица, произнесённая за одну

артикуляцію». (*Розенталь Д. Э., Теленкова Н. А. Словарь – справочник лингвистических терминов. – 3-е изд. – М., 1985. – С.80.*)

4. «Розмежування звуків мовленнєвого ланцюжка може ґрунтуватися виключно на акустичному враженні; однак щодо їх опису, то тут все інакше. Опис повинен робитися лише на основі артикуляційного акту, адже акустичні одиниці, взяті самі по собі, не піддаються аналізу; треба вдаватися до ланцюжка артикуляторних рухів...

Первинні одиниці, одержувані шляхом поділу мовленнєвого ланцюжка, ... називають фонемами [сучасний термін – звук]». (*Соссюр Ф. Курс загальної лінгвістики (Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. – К., 1998. – С. 56.)*)

5. Матеріальною основою мовлення є звуки людського голосу, що утворюються внаслідок роботи мовних органів (мовного апарату) – дихального апарату, гортані і надгортанної порожнини... Звук як фізична сутність являє собою хвильове механічне коливання частинок пружного середовища (газу, рідини, твердого тіла). Звуком називають також відчуття, що виникає внаслідок дії звукових хвиль на орган слуху – вухо». (*Сучасна українська літературна мова / За ред. А. П. Грищенка. – К., 1993. – С.10, 12 .)*

6. «Звук является минимальной незначимой единицей речевого потока. Звук выступает в речи нерасчленённо, как единое целое... Сам по себе звук не обладает языковым значением, но косвенно связан со значением: из звуков состоят значимые единицы языка...». (*Кондрашов Н. А. Сборник задач и упражнений по введению в языкознание: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2101. – 2-е изд., перераб.. – М., 1991, с. 27]*).

7. «З усієї сукупності можливих звуків у людському мовленні використовуються лише обмежена кількість. Це саме ті, що називаються членоподільними, тобто використовуваними для розрізнення змістових елементів «поток мовлення», іншими словами, мовного тексту. Цими елементами є не лише слова, але в такій мові, як українська, також і частини слів». (*Білецький А. О. Про мову і мовознавство. – К., 1997. – С. 20.*)

Питання для самоконтролю:

1. Що є об'єктом вивчення фонетики?
2. Які є три аспекти у вивченні звуків?
3. Охарактеризуйте звук людської мови як фізичне явище. Розкрийте поняття «сила звука», «висота звука», «довгота звука».
4. Дайте загальну характеристику мовленнєвого апарату.
5. Назвіть основні відмінності між приголосними та голосними звуками.
6. За якими параметрами класифікуються приголосні звуки? Використайте при відповіді додаток № 1.
7. Які концепції поняття «фонема» ви знаєте?
8. Які функції виконують фонемі?
9. Які ознаки мають фонемі?
10. Що таке сильна і слабка позиції фонем, від чого вони залежать?
11. Якими основними диференційними ознаками можна описати фонологічну систему будь-якої мови?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Фонетичні процеси в мові

ПЛАН

1. Фонетичне членування мовленнєвого потоку.
2. Фонетичні процеси:
 - позиційні зміни;
 - комбінаторні зміни;
 - живі та історичні фонетичні зміни;
 спонтанні звукові зміни
3. Фонетичні закони

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11

Практичні завдання

Завдання 1. *Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): комбінаторні фонетичні процеси, акомодация, асиміляція, дисиміляція, гаплогія, дієреза, епентеза, метатеза, субституція, стяжіння, позиційні фонетичні процеси, редукація голосних, протеза. оглушення в кінці слова, позиційні чергування, живі та історичні фонетичні процеси. історичні чергування, спонтанні звукові зміни, фонетичні закони, фонетичні закони.*

Завдання 2. Визначте і охарактеризуйте явища редукації у словах:

Укр.: Вишня – вишенька – вишневий – вишняк; тихо – тихий – тихіше – тихенько – тихоня; село – селяни – селянство – населення; вечір – вечірній – повечоріло; степ – степовий – степами – степовик; кожа – кожушина.

Англ.: Face, name, game, inconsiderable.

Приклад: голуб – голубка. Затранскрибуємо слово, аби з'ясувати яким чином змінилася характеристика звуків, що входять до складу кореня при словотворенні: [го; 'луб] – [гу; 'лубка]. В корені сталися зміни, пов'язані з позицією голосного [о] стосовно наголосу: якщо голосний [о] в ненаголошеній позиції, а в наступному складі знаходиться наголошений [у], то артикуляція звука [о] наближається до [у]. У даному випадку спостерігається якісна редукація.

Завдання 3. Визначте і охарактеризуйте позиційні та комбінаторні зміни у словах:

Укр.: лягти, безжурний, батько, няня, гість, знання, молотьба, бджола, срібло, вести, березіль, хвороба.

Рос.: февраль – февраль, высший, коридор – коридор, знаменосец – знаменосец, сочевица – чечевица, сок – сек, что, отдых, просьба, язык, жаворонок, сейчас, вода, дуб.

Англ.: what – wos, dogs, newspaper, cats, works, name.

нім.: Teller – пол. talarz – укр.: тарілка;

лат.: marmor – рос.: мрамор; Flor – укр.: Фрол.

Завдання 4. Затранскрибуйте слова, визначте в них фонетичні процеси:
Укр.: просьба, горіх, що, серце, смієшся, строк, хто, вісник; рос.: гриб, легко, мять, показчик, мрамор, дохтур (діалект.), фатать (діалект.)

Завдання 5. Затранскрибуйте слова, знайдіть асиміляцію за звучністю:
Молотьба, анекдот, з саду, боротьба, просьба, отже, зсунути, вокзал, нігті, обсушити, відтягти, списати, сфотографувати, якже, натхнення.

Зауваження: необхідно розмежувати наслідки давніх асимілятивних процесів та явища актуальні для сучасного стану мови.

Приклад: у слові [анег'до;т] спостерігається регресивна часткова асиміляція. Дзвінка [д] впливає на попередній глухий вибуховий задньоязиковий [к] й асимілює його за ознакою звучності.

Завдання 6. Затранскрибуйте слова, знайдіть асиміляцію за місцем і способом творення:

Вітчизна, безжурний, піщаний, Вінниччина, Донеччина, приніши, з джемом, зжитися, ворітця, вітаєшся, коротший, з сумом, з шерсті, з сачком, з чаєм.

Приклад: зробимо фонетичну транскрипцію слова з чаєм [ʒчайем]. Прийменник з виступає і в цьому випадку як одне фонетичне слово. Спостерігаємо регресивну за напрямком асиміляцію в результаті якої передньоязиковий звук [з] змінився на альвеолярний фрикативний предязиковий звук [ж]. . отже, асиміляція регресивна за напрямком, часткова за ознакою – місце творення. Можна зауважити, що в даному випадку асиміляція також відбулася за акустичною ознакою: звук [ч] альвеолярний шиплячий, африкат, а звук [з] за акустичною ознакою свистячий звук [ж], що виник внаслідок асиміляції, теж належить до групи шиплячих.

Завдання 7. У поданих словах визначте фонетичні процеси (дисиміляцію) і поясніть їх:

Рушник, мірошник, рушниця, сердешний, вищий, кращий, соняшник, лицар, срібло.

Приклад: подані слова фіксують на слідки давніх фонетичних процесів. Слово хто походить з давньоруської форми ЧЬТО. Після занепаду редукованих поруч розташувалися два важкі для спільної артикуляції звуки – глухий альвеолярний африкат [ч] та глухий вибуховий зубний [т]. Необхідно зауважити, що вказаний африкат представляє собою щільну зливу артикуляцію первинної фази звука [т] та кінцевої фази артикуляції звука [ш], тому закономірним був розвиток дисиміляції та переходу першого звука до фрикативної артикуляції як задньоязикового приголосного.

Завдання 8. Як можна пояснити появу в розмовному мовленні просторічних форм:

Калідор – коридор, лабораторія – лабораторія, транвай – трамвай, продохти – продукти, асвальт – асфальт, канпот – компот, антобус – автобус.

Приклад: заміну звука [ф] на [в] у запозиченому слові можна пояснити явищем субституції, тобто підстановки, коли важкий чи не звичний для артикуляції звук мови змінюється. Це правило поширюється не лише на запозичені слова.

Завдання 9. Які явища відбулися між відповідними парами слів:

Бодня – бондар, творушка – ватрушка, февраль – фефраль, ведмідь – медвідь, сироватка – виворотка, монисто – намисто, пакость – капость, (нім.) futteral – футляр, (нім.) teller – тарілка

Завдання 10. Які ви знаєте комбінаторі зміни звуків? Запишіть слова фонетичною транскрипцією у таблицю: а) з повною асиміляцією; б) з неповною асиміляцією звуків.

Укр.: молотьба, смієшся, зшити, розписати, розсіяти, пісню.

Рос.: травка, овца, легко, сшитый, безжалостный.

Слово	Повна асиміляція	Неповна асиміляція

Завдання 11. Порівняйте слова російської та української мов. Які фонетичні зміни відбулися в українській мові?

Она – вона, Анна – Ганна, огонь – вогонь, Отчизна – вітчизна, острый – гострий, улица – вулиця, уста – вуста, огород – город.

Питання для самоконтролю:

1. Які різновиди змін звуків ви знаєте?
2. Дайте визначення позиційних змін звуків. Назвіть позиційні зміни звуків, поясніть їх суть, наведіть приклади.
3. У чому відмінність між кількісною та якісною редукцією?
4. Дайте визначення комбінаторних змін звуків. Назвіть комбінаторні зміни звуків.
5. За якими ознаками можуть акомодуватися звуки?
6. Охарактеризуйте всі різновиди асиміляції.
7. Що таке сингармонізм? У яких мовах поширене це явище?
8. Що таке дисиміляція?
9. Наведіть приклади гаплогії, дієрези, епентези, метатези.
10. Чим історичні зміни відрізняються від живих фонетичних процесів?
11. Дайте визначення фонетичних законів. Розкрийте їх сутність.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Лексика і фразеологія

ПЛАН

1. Лексикологія. Розділи лексикології.
2. Поняття лексеми. Слово та його значення.
3. Лексико-семантичні категорії.
4. Лексико-семантична система мови.
5. Фразеологія.
6. Типи значення слова. Пряме і переносне значення.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 10, 11, 12

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *лексикологія, загальна лексикологія, конкретна, історична, зіставна лексикологія, прикладна, слово. типи слів (повнозначні, вказівні, службові, вигуківі, власні, загальні), лексема, лексико-семантичний варіант, пряме значення слова, переносне значення слова. вільне значення. зв'язане значення, полісемія, лексико-семантичний варіант, сема, перенесення значення, метафора, метонімія, синекдоха, перенесення значення за функцією, омоніми (повні, неповні, гомогенні, гетерогенні). омоформи, омофони, омографи, синоніми (абсолютні, часткові, семантичні, стилістичні, семантико-стилістичні), синонімічний ряд. домінанта, антоніми (контрарні, комплементарні, контрадикторні, векторні), лексико-семантична система, парадигматичні відношення, синтагматичні відношення, лексико-семантичне поле, архісема, лексико-семантична група.*

Завдання 2. Визначте слова, вжиті в прямому та переносному значенні. Укажіть вид переносних значень.

Прийшла зима; купили «Запорожець»; сонце сміється; лисяча шапка; горло пляшки; столове срібло; зубок часнику; стріляти очима; гірка доля; прочитати Шевченка; голова комісії.

Завдання 3. Чи можна вважати омонімами подані слова? Складіть з ними речення.

Укр.: дорога' (людина), доро'га (до школи); котел (посуд для варіння чогось) і котел (тактичний військовий прийом на війні).

Рос.: засып ть (под колыбельную песню), засы'пать (зерно в сеялку); орел (птица), Орел (город).

Англ.: bow – to bend forward at waist in respect (e.g. «bow down»), bow – the front of the ship (e.g. «bow and stern»), bow – a kind of tied ribbon (e.g. «bow on a present, a bowtie»).

Завдання 4. Охарактеризуйте фразеологічні звороти за ступенем семантичного злиття компонентів. Запишіть їх у таблицю відповідно до зазначених рубрик.

Укр.: байдики бити; бити чолом; блимати очима; блукати по світу; брати (взяти) до уваги; підсунути свиню; і різки (крихти) в рот не брати; держати хвіст бубликом; як вареник у маслі; дев'ятий вал; і нашим, і вашим; пекти раків; вести за руку; вибивати з сідла; здоровий глузд; гризти граніт науки; лебедина пісня.

Рос.: сесть на шею; накрыть на стол, сесть за один стол; холодное оружие; дать по шапке; точить лясы; бить баклуши; потемкинские деревни; окно в Европу; хранить как зеницу ока; гробовая тишина; притча во языцех; языком чесать; глас вопиющего в пустыне.

Зразок: Собаку з'їсти – фразеологічне зрощення, ідіома.

Фразеологічні зрощення	Фразеологічні єдності	Фразеологічні сполучення
собаку з'їсти		

Завдання 5. Якими відтінками значення відрізняються подані синоніми? До якого виду вони належать?

Укр.: іти – шкандибати, плентатися; дружина – господиня, баба; сміятися – реготати; говорити – ректи, базікати; хлопець – залицяльник, донжуан; кухар – кок; друг – приятель.

Рос.: голова – глава, башка; глаза – очи, зенки; лоб – чело; губи – уста; венок – венец; ребенок – чадо; подарок – дар; лицо – лик, морда; поэт – пиит.

Завдання 6. Доберіть синоніми до поданих слів. Наведіть приклади синонімів іноземною мовою, яку ви вивчаєте.

Зразок: бідність – убогість, злидні.

Бідність, колір, будинок, гарний, ворог, великий, літера, вірний, заметіль, родина, дивитися, абетка, дорогий, любов, товстий.

Завдання 7. Поділіть подані слова на архаїзми та історизми. Доберіть до архаїзмів сучасні відповідники.

Зразок: історизми: кріпак; архаїзми: оний – той.

Плахта, гусар, городовий, вельми, перст, гряде, піт, сотник, динарій, ректи, орда, фунт, узріти, віче, кольчуга, жупан, камердинер.

Питання для самоконтролю:

1. Що вивчає лексикологія?
2. З яких наук складається лексикологія в її широкому тлумаченні? Що вони вивчають?
3. Розкажіть про співвідношення слова і поняття.

4. Які значення розрізняють за характером їх відношення до позначуваного об'єкта?
5. Назвіть основні ознаки фразеологізму.
6. Як виникають фразеологізми?
7. У чому виявляється національна специфіка фразеології? Продемонструйте на прикладах.
8. Які типи фразеологізмів ви знаєте?
9. Чим відрізняються фразеологічні єдності від фразеологічних зрощень?
10. Що таке фразеологічні сполучення? Розкрийте їх природу і специфіку.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Грамматична система мови. Синтаксис

ПЛАН

1. Граматика. Грамматичне значення.
2. Грамматичні категорії.
3. Морфологічний рівень. Морфема та її типи.
4. Поняття про частини мови. Критерії виділення частин мови.
5. Поняття словосполучення. Валентність.
6. Типи словосполучень.
7. Синтаксичні зв'язки у словосполученнях.
8. Речення та його ознаки. Актуальне членування речень.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 10, 11, 12

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *граматика, формальна граматики, контенсивна, синхронічна, діахронічна, функціональна, граматичне значення (дериваційні, реляційні, модальні значення), граматична категорія, морфологічні категорії (класифікаційні, словозмінні), синтаксичні категорії, лексико-граматичні розряди, морфеміка, морфема, сегментні морфемі (корінь та афікси: префікс, постфікс, інтерфікс, інфікс, циркумфікс, трансфікс), несегментні морфемі (нульова та суперсегментні морфемі: наголос, тон), словотворчий афікс, формотворчий афікс, частини мови, класифікації частин мови; словосполучення, валентність, типи словосполучень, речення, актуальне членування речень.*

Завдання 2. Визначте будову слів та заповніть таблицю.

Пролісок, лісовик, зміна, беззмінний, степи, стежка, стежина, степовий, підземний, ходити, перехід, підфарбовувати, пофарбований.

Зразок:

Слово	Префікс	Корінь	Суфікс	Закінчення
Лісовий	–	ліс	ов	ий

Завдання 3. Розгляньте подані приклади з української, російської й тієї іноземної мови, яку ви вивчаєте. З'ясуйте, якими мовними засобами виражено граматичні значення у прикладах з кожної мови.

Укр.: птах – пташка, пташеня; поле – у полі, на полях; ходити – виходити, виходив, виходжу; веселий – веселіший, найвеселіший.

Рос.: садить – пересадить, посадили; дом – в доме, домик; спелый – более спелый, самый спелый.

Англ.: books, time – a time, foot – feet, take – took.

Завдання 4. Із поданих текстів выпишіть по три приклади самостійних частин мови, визначте їхні граматичні категорії.

Зразок: іменники: дерево (загальн., неістот., сер. р., II відміна, тверд. гр., однина, наз. відм.).

1. Про патріотизм

Нелегко виростити плодове дерево: багато воно потребує праці і турбот... Патріотизм означає любов до своєї держави, до свого народу. Як кожна велика любов, патріотизм розширює свідомість. Справжній патріот любить увесь світ. Неможна, відкривши велич рідної землі, зненавидіти Всесвіт. Безлюбні люди – погані патріоти. Наш патріотизм допомагає нам любити інші, далекі народи, розуміти чужу культуру.

2. Піклування про освіту з часу введення християнства взяли на себе держава і церква. За князювання Володимира Святославовича в Києві вже існує державна школа, в якій вчилися.. діти «нарочитой чади» – найближчого оточення князя. «Учение книжное» – не про- сто грамотність, а навчання тодішнім наукам. ...Дітей «нарочитой чади», тобто старших дружинників, князівської адміністрації, бояр брали в школи не для того, щоб із них зробити паламарів і священників, а для того щоб виростити із них освічених людей і державних діячів, здатних підтримувати спілкування з Візантією і іншими країнами.

Завдання 5. Утворіть синтаксичні одиниці різних рівнів, поклавши в основу такі слова: перекладач, Україна, край, мова, дружба, хліб.

Зразок:

Словосполучення: учитель року, мій учитель, учитель – методист, учитель середньої школи.

Просте речення: Галина Петрівна – учитель 2007 року.

Складне речення: Учитель – це спеціаліст, що проводить навчальну й виховну роботу з учнями.

Завдання 6. Установіть різницю між словосполученням і словом та реченням. Зробіть висновок:

1. Життя – Студентське життя – Мова – то “життя духовного основа”. 2. Україна – Любити Україну – Всім серцем любіть Україну свою, – і вічні ми будемо з нею! 3. Історія – Історія народу – Перепалила ти мене, історіє мого народу!

Завдання 7. У кожному з рядів знайдіть приклади, які не вписуються в поданий рід з певною структурно-семантичною ознакою:

А) по відношенню до товариша; написати листа; крутий берег; кароока дівчина, працювати старанно;

Б) працювали творчо; ходити до лісу; гордий з успіхів; байдики бити; братові лижі;

В) вогкий від роси; землі України; десять років; почав працювати; полиця для книжок.

Завдання 8. Установіть у словосполученнях головне і залежне слово, тип граматичного зв'язку. Складіть складні речення: ССР, СПР, БСР:

Літній ранок, зустріч на стадіоні, зібратися вранці, рідний край, любов до книги, творча праця, пишається роботою, співають ідучи, зроблено на совість, слуга народу, зошит в клітинку, важка вдача, кілька дівчат, одружився з однокурсницею, посланець долі, сукня сафарі, ореол слави.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення морфеми й обґрунтуйте його.
2. Які типи значень властиві морфемам? Підкріпіть свою відповідь прикладами.
3. На як два вид поділяються морфеми? Охарактеризуйте їх.
4. Що таке граматичне значення? Чим воно відрізняється від лексичного?
5. Які типи граматичних значень ви знаєте?
6. Дайте визначення граматичної категорії. Що необхідно враховувати при визначенні граматичної категорії?
7. Як класифікують граматичні категорії?
8. Дайте визначення частин мови.
9. Які основні критерії виділення частин мови ви знаєте? Розкрийте суть кожного критерію.
10. Як називається найменша комунікативна одиниця?
11. Як називається категорія, яка співвідносить речення з дійсністю?
12. Які існують типи зв'язку слів у підрядному словосполученні?
13. Словосполучення виконує номінативну функцію, а речення – ..?
14. Які члени речення ви знаєте?
15. Як називається здатність слова вступати в синтаксичні зв'язки з іншими словами?
16. Як називається зв'язок слів у сурядному словосполученні?
17. Як називається категорія, що прив'язує повідомлення до певного часового моменту?
18. Як називається категорія, що виражає відношення мовця до повідомлення?
19. Як називається поділ речення на члени речення?

Модуль II

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6 Предмет і завдання курсу. Суть спілкування

ПЛАН

1. Предмет і завдання курсу «Основи теорії мовної комунікації». Методи теорії мовної комунікації.
2. Спілкування як соціально-психологічний механізм взаємодії людей, особливості суто людської комунікації.
3. Основні підходи до вивчення комунікації. Моделі комунікації. Модель Р.Й. Якобсона.
4. Основні закони спілкування.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 4, 7

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *комунікація, комунікація вербальна та невербальна, функції спілкування, моделі спілкування, референт, адресант, адресат, повідомлення, контакт, код, закони спілкування.*

Завдання 2. Заповніть таблицю.

Таблиця – Типи і види спілкування

Критерії визначення	Типології спілкування
За участю / неучастю мовного коду	
За формою реалізації засобів мовного коду	
За темою спілкування	
За метою спілкування	
За ступенем контрольованості	
За мірою офіційності	
За кількістю співрозмовників	
За соціальними чинниками	
За формою спілкування	
За свободою вибору партнера	
За тривалістю	

Завдання 3. Будьте учасником дискусії: а) причини виникнення пліток; б) чому негативна інформація дуже швидко поширюється; в) в чому причина ефекту «зіпсованого телефону»; г) чому нові ідеї, як правило, спочатку не сприймаються; д) чому глядачі у великому залі можуть сміятися над сумнівними жартами, а в невеликому товаристві – не завжди; е) чому люди більшу увагу приділяють обговоренню дрібниць, ніж якихось важливих проблем.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягають особливості теорії мовної комунікації? Які базові поняття ТМК?
2. Яке прикладне значення цієї науки? Охарактеризуйте зв'язки ТМК з іншими науками.
3. Якою є роль курсу ОТМК в підготовці вчителів-словесників?
4. Які співвідношення існують між поняттями «спілкування» і «комунікація»? Яке з них є більш загальним?
5. Які ще теорії і моделі комунікації вам відомі (з літератури, із Інтернету, з інших джерел)?
6. Якою є роль комунікації в суспільстві? Сформулюйте найважливіші особливості сучасного спілкування.
7. Чому спілкування вважають різновидом діяльності?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Основні поняття теорії мовної комунікації

ПЛАН

1. Мовленнєвий жанр і мовленнєвий акт. Поняття мовленнєвого акту в сучасній лінгвістиці, різні підходи до його розуміння.
2. Мовленнєвий акт як складова комунікативного акту. Суть комунікативного акту.
3. Поняття перформативу. Перформативні й неперформативні висловлювання.
4. Класифікація мовленнєвих актів (за Дж. Сьорлем та Г. Почепцовим).

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *мовленнєвий акт, комунікативний акт, мовленнєвий жанр; комунікативна мета, комунікативна інтенція (намір); комунікативна стратегія і тактика, перформативні й неперформативні висловлювання, компоненти й структура комунікативних актів, класифікація мовленнєвих актів, репрезентативи, директиви, комісиви, експресиви, декларативи, комунікативні канали, їх різновиди, комунікативний шум.*

Завдання 2. Визначте перформативні висловлювання, обґрунтуйте свій вибір:

Бажаємо Вам лише одних щасливих днів у новому році!

Завтра я тобі покажу!

Я, Петренко Ніна Миколаївна, доручаю Корнієнко Ользі Іванівні одержати мою зарплату за січень 2006 року.

Я постійно повторюю тобі одне й те ж.

Я тобі співчуваю.

Обіцяю більше Вас не турбувати!

Зачини двері!

Завдання 3. Проаналізуйте подані висловлювання як мовленнєві акти. В які класи МА за Дж. Сьорлем і Г.Г. Почепцовим входять ці висловлювання?

Київ – столиця України.

Я обов'язково принесу завтра цю книгу.

Тютюнопаління небезпечне для Вашого здоров'я.

Тут я посаджу троянди.

Сьогодні на вечірку ти не підеш.

Вчора спізнився потяг.

Я заповідаю цей годинник своєму братові.

Вітаю тебе з днем народження!

Можеш на мене розраховувати.

Тільки спробуй не виконати домашнє завдання!
Вас граф до мене прислав?

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення мовленнєвого акту (далі – МА). Хто запропонував цей термін і типологію МА?
2. Чи збігаються поняття «речення» (як одиниця синтаксису) і МА (як мінімальна одиниця комунікації)? Свою думку обґрунтуйте.
3. Чому МА називають трирівневим утворенням?
4. Прокоментуйте висловлювання: «Розуміння МА передбачає правильну інтерпретацію його ілокутивної сили».
5. Які переваги і недоліки теорії МА? Назвіть інші одиниці комунікації.
6. Які висловлювання називаються перформативними? Якого граматичного значення повинні набути дієслова, щоб стати перформативними?
7. В чому відмінність перформативних висловлювань від неперформативних?
8. Дайте визначення мовленнєвого акту і мовленнєвого жанру. В чому відмінність між мовленнєвими актами й мовленнєвими жанрами?
9. На основі яких критеріїв Дж. Сьорль класифікує мовленнєві акти? Назвіть види МА.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 8

Код у структурі комунікативного акту

ПЛАН

1. Канали комунікації. Комунікативний шум.
2. Мова і код. Вербальні й невербальні засоби передачі інформації.
3. Суть і призначення стереотипів. Засоби стереотипізації мовленнєвого досвіду.
4. Прямі й непрямі мовленнєві акти.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *комунікативний код, вербальні й невербальні засоби передачі інформації, проксемика, окулістика, паралінгвальні елементи, мовні стереотипи прямих і непрямих мовленнєвих актів*

Завдання 2. Визначте смисл непрямого МА-репліки.

- 1) – Купи у мене жеребця, а тобі я дам мертвих душ на додачу.
– Нащо мені жеребець? (За М. Гоголем)
- 2) – Чи можу я вам допомогти?
– А чому не можете?
- 3) – Куди ти йдеш?
– Мамо, мені вже тридцять років.
- 4) – Васю, ти виконав домашнє завдання?
– У мене вчора боліла голова.

Завдання 3. Проаналізуйте діалог фраз за фразою. Визначте, прямий чи непрямий кожен з МА. Якщо непрямий – визначте його локутивно-пропозиційний смисл, ілокутивну силу та очікуваний перлокутивний ефект. Чому співрозмовники не зрозуміли один одного? Як, на вашу думку, мовець не розуміє непрямого запитання співрозмовника чи робить вигляд, що не розуміє? Як мусить вчинити співрозмовник, щоб досягти успіху?

ТРОЯЧКА

Ось підходить нещодавно один:

- Слухай, ти не міг би позичити троячку?
 - Міг би, – кажу. І йду своєю дорогою.
 - Куди ти? – питає.
 - У магазин, – відповідаю.
 - Мені троячка потрібна, – говорить.
 - Мені теж, – говорю.
 - Так ти не можеш позичити, чи що? – питає.
- Можу, – кажу.
- Так що ж не позичаєш? – питає.

- Так ти ж не просиш! – відповідаю.
- Як не прошу? Прошу, – каже. – Тільки хочу бути ввічливим.
- А навіть не привітався, – кажу.
- Ну, здрастуй, – говорить. – Немає у тебе грошей, чи що?
- Здрастуй, – говорю. – Є гроші.
- Так не міг би ти позичити троячку? – питає.
- Міг би, відповідаю. І йду своєю дорогою.

Тут він раптом як закричить!

– Вдавися ти, – кричить, – своєю троячкою!

Дуже дивна людина. (За М. Зубковим)

Коментар

Троячка – (розм.) за радянських часів так називалася банкнота вартістю у 3 карбованці.

Завдання 4. За допомогою різних вербальних і невербальних засобів висловіть прямо і непрямо такі наміри: а) побажання, щоб вас пригостили морозивом; б) прохання допомогти підготуватися до заліку; в) нагадування групі про модульну роботу з Х предмету.

Завдання 5. Охарактеризуйте невербальні складники змодельованої автором твору комунікативної ситуації.

1. У кабінеті Лобода побачив чоловіка притомленого, з посрібленими скронями. Набряклі, уважно примружені очі, голос твердий, баритонистий, але зичливий. .. Запросив сісти і найперше про батька запитав:

– Як там старий твій?

– Трагедія у мене з батьком, – вихопилось мимоволі, і, помітивши тінь настороженості в секретаря, Лобода поспішив уточнити: – Не політичного характеру... Збунтувався старий.

І, будвши певним, що тут уже все відомо, коротко виклав суть батькового бунту. В глибині душі зародилось бажання цим навіть озжалобити секретаря, сподівався, що буде господар кабінету на його боці, але підтримки чомусь не почув, інше почув:

– Могутній у тебе батя... Трудяга. Без порожняви в душі... Моноліт.

Майнула була думка вразити секретаря, викласти йому, як свою, оту батькову ідею, що старий у гніві вифантазував щодо Скарбного... Грандіозна ж ідея! Перетворити Скарбне, затопити його або осушити! Чи принаймні створити на його базі мисливське господарство закритого типу з козулями, з дикими кабанами, на яких можна було б полювати після втомливого службового дня, після відповідальної роботи. Полював же колись там Петро Петрович, що зі своїх мисливських трофеїв опудала робив, досі в соборі вепрячі його шедеври шкіряться – хоч у такий спосіб людина хотіла себе увічнити... Кожен якось хоче увічнитись... Проте в останню мить зачіплянський «геній» таки стримався, не дозволив собі покласти на стіл цю скороспілу ідею з мисливським господарством, якесь чуття самозахисту підказало: почекай, не квапся, адже не відомо ще, як твоя ініціатива буде тут сприйнята Це тобі, брате, не кольоретки!

(О. Гончар).

2. Отавин колега професор Паливода підготував до видання великий кольоровий альбом з софійськими і михайлівськими мозаїками. Про той альбом було багато мови, про нього роздзвонили навіть за кордоном, здається, обіцяли повезти його на всесвітню виставку в Нью-Йорк. Передмова і коментар до альбому друкувалися шістьма мовами. Подія!

Але зненацька професор Паливода, упорядник альбому, автор передмови й коментарів, десь зник. Згодом в інституті було пояснено, що професор Паливода – ворог народу. Професора Отаву запросив до себе один з керівників інституту.

– Що ж будемо робити, товаришу професор? — спитав він.

– Не розумію, — обережно промовив Отава.

– Альбом цей ваш... ці... як їх?... Мозаїки...

Отава якось не міг відразу зв'язати факт зникнення Паливоди з мозаїками, бо що не кажи, а відстань у часі – неймовірна: мозаїки робилися в одинадцятому столітті, а професора Паливоди не стало в двадцятому.

– Мозаїки наші унікальні, – цілком щиро сказав Отава.

Молодий керівник в душі подивувався професоровій наївності, але не виказував цього.

– Це я знаю, – так само стурбовано мовив він. – Але ж цей... як його?... Паливода... Підвів він нас... Не тією людиною виявився...

– Вчений він був бездоганний! – твердо сказав Отава.

– А я хіба що? – подивувався молодий керівник. – Я теж нічого як про вченого. Але, як сказав поет: «Ученым можешь тыне быть, а гражданином быть обязан».

Отава знизав плечима. Цитата була не зовсім точна, але яке це, зрештою, мало значення?

– Так що ж ми будемо робити з цими... як їх?... з мозаїками? – знову зтяг своєї молодик.

– Треба видавати! – В цьому Отава не мав жодного сумніву.

– А я хіба кажу – не видавати? Не можна не видавати! Всі вже знають. Вже тираж готовий.

– Т о в чому ж справа? – Отава вдавав, що ніяк не збагне, до чого хилить його співрозмовник.

– А Паливода! – схопився той і пробігся по кабінету. Отава мовчав, і керівникові сподобалася його злякана мовчанка.

– Я розумію, що ви теж цього не хочете. Бо ви – чесний радянський учений. Ми тут довго радилися, і от є така думка, – він пильно подивився на Отаву, – запропонувати вам, щоб ви підписали передмову і коментар до цих... як їх?... мозаїк, значить, замість Паливоди... Ви відомий спеціаліст, вас скрізь знають. Та ще й, – він засміявся наївно, по-парубочому, – і прізвища ж у вас козацькі: Отава, Паливода...

– Ні, я не можу цього зробити, – підвівся Отава.

– Та ви сядьте! Куди ви? Не треба гарячкувати. Спокійно подумайте...

– Ні! – Отава вже йшов до дверей.

– Але ж, товаришу професор...

– Ніколи! Я тільки вчений. Моя спеціальність — стародавнє мистецтво.

– Але ми з вами...

– Я не можу продовжувати цієї розмови. — Отава вже тримався за дверну ручку.

– Ну, гаразд. Кого б ви нам порадили?

– Не знаю. Не можу вам бути корисний

(П. Загребельний).

Завдання 6. Визначте підтекстову інформацію і засоби, що її створюють текстових фрагментах.

1. З другого поверху долинули звуки рояля: хтось грав «Баркаролу» Чайковського.

– Прекрасна музика, – послухавши деякий час, розчулено сказав агроном, – прекрасна і ніжна, мов весняні квіти. Алея нічого в ній не розумію. Такий жаль. В квітах розумію, а от в музиці – ні.

—Для того, щоб розбиратися в музиці, треба їсти лише редиску і чорний хліб, – сказав брюнет і, засміявшись власному дотепові, знову подавився кісточкою.

–Д о чого тут редиска і всі ваші дотепи? Якщо хочете, то я вам розповім одну історію, і ви самі переконаєтесь, що не слід говорити так зневажливо про музику і про людей, які їй служать...

(П. Загребельний).

2. Втікати, – сказав Борис. – І то якнайшвидше.

– Гаразд. Куди втікати?

–Ну... В ліс... до партизанів...

– Вони лишили тобі свою адресу?

– Знайдемо! Що ми – вже не зможемо знайти партизанів?

– Якщо це так легко, тоді фашисти вже давно їх познаходили

(П. Загребельний).

3.– Пане гетьмане, — мовив єлейно, — ви втомилися походами, але світло ваших перемог опромінює нас, і близька та година...

– Усі ви берете світло, – перебив Жолкевський старосту, – тільки ніхто не квапиться підливати оливи, щоб лампа, яка дає те світло, не загасла. Починайте, вашмось.

(Р. Іваничук).

Питання для самоконтролю:

1. Які види невербальних засобів передачі інформації ви знаєте?
2. Поясніть смисл висловлювання «Багато з непрямих актів знаходяться на шляху до конвенціоналізації».
3. Як відбувається декодування інформації в непрямих МА?
4. Назвіть показники ілокутивної сили у непрямих МА. Доведіть, що тут ілокутивна сила виражена імпліцитно.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 9

Категорія контакту

ПЛАН

1. Суть категорії контакту, його складники. Умови успішного спілкування.
2. Принцип кооперації, його максими.
3. Поняття увічливості в ТМК.
4. Конфлікти максим увічливості.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 1, 4, 7

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *комунікативний контакт, максима повноти інформації, максима істинності, максима релевантності, максима способу, максима тактовності, максима великодушності, максима схвалення, максима скромності, максима згоди, максима симпатії.*

Завдання 2. Проаналізуйте наведені діалоги. Визначте, в якому випадку комунікативний акт не досягає мети. Визначте комунікативні позиції співрозмовників та причини комунікативних невдач. Чи можна вважати обидві стратегії провальними? Якщо так, то за яких умов? Запропонуйте свій варіант вирішення проблеми.

1) Екскурсовод – метрдотелю:

– Чому столи до цього часу не накриті? Туристи ж чекати не можуть, ви розумієте?

– Будете кричати, накриємо в останню чергу!

2) Екскурсовод – метрдотелю:

– Іване Івановичу, група скандальна, а столи ще не накриті! Уся надія на вас!

– Добре, я віддам розпорядження.

Завдання 3. Визначте соціальні й комунікативні ролі дружини й чоловіка, їхні комунікативні позиції. Визначте стратегії мовця й адресата, хто з них припускається помилок і яких саме? Одержані результати впишіть в таблицю.

	Дружина	Чоловік	Мовні сигнали
Статусні ролі			
Позиційні ролі			
Комунікативні ролі			
Комунікативні позиції			
Комунікативні стратегії і тактики			

Дзвоник

Дружина була сама вдома, і з нею трапилося кілька нещасть: зіпсувала плаття, розбила блюдо, а також в емоційному роздратуванні вдарила сковорідкою по голові дідка, який прийшов у будинок, – релігійного місіонера, що настирливо пропонував пожертвувати гроші на його секту. Дідок упав, і довелося викликати «швидку допомогу». Дружина в стані стресу хапає слухавку і телефонує чоловікові на роботу.

– Ой, який жах, любий, я ж тільки хотіла його відвадити, а він впав як підкошений, приїхала «швидка допомога», я прямо не знаю, найкраще плаття пропало, улюблене блюдо розбилося, хоча б не все разом, я б впоралася, а так можна збожеволіти, господи, що мені робити?

Це раптове повідомлення напевно застане вашого чоловіка в одній з двох ситуацій. Можливо, у нього нарада... З іншого боку, він може спокійно сидіти за своїм столом у кабінеті. У першому випадку його відповідь прозвучить так само відчайдушно, як ваш заклик на допомогу:

– Так ради всього святого у мене засідання я й так ледве тримаюся бувають же у людей безглузді ідеї о боже мій а ти тут зі своїм улюбленим блюдом, будь розумницею прийми аспіринчику я приїду раніше якщо вирвуся бувай.

А в іншому випадку він буде абсолютно й обурливо спокійний:

– Тобі не здається, люба, що краще було б пояснити мені у двох словах, чого ти від мене хочеш? Давай я зателефоную тобі хвилин за десять, а ти поки подумай, як я можу допомогти. Повісь слухавку, радість моя, і заспокойся. А потім скажеш мені, що треба зробити. Ну, бувай.

(За С. Паркінсоном)

Завдання 4. Проаналізуйте фрагмент гуморески М. Жванецького. З'ясуйте, стандартні чи ініціативні комунікативні ролі виконує персонаж гуморески Жванецького. Обґрунтуйте свою думку.

Визначте, в чому причина комунікативних невдач «чесної людини» – персонажа гуморески. Дайте відповіді на запитання: 1) Яких помилок припускається персонаж оповідання у фразах «Почему вы кокетничайте...», «А ты что такой синий?» 2) Чому адресат сердиться на мовця, а не на своїх кривдників? Чи дійсно так буває в житті чи це авторська фантазія? 3) Чи завжди треба утримуватися від повідомлення поганого співрозмовнику? А якщо це правда? 4) Яке правило безконфліктного спілкування демонструє автор у кінці оповідання?

Честный человек

Вы видели человека, который никогда не врет? Его трудно увидеть, его все избегают. Он никогда не лжет, он прям, как артиллерийский ствол. Он может сказать женщине: «Почему вы кокетничайте, показывая колени? Вам, по моим расчетам, уже около ста лет».

– А ты что такой синий? Из санатория? И что, сказали, что ты здоров? Иди ляг к ним обратно!

– А ты, брат, хорош, сколько ты дал за это дикое барахло? Ну и надули тебя!

А тот все равно ничего не может изменить. Не может он продать барахло обратно. Его надули, и он сам это чувствует. Но злится не на себя и не на того, кто его надул, а на нашего, который раскрыл ему глаза.

Идите раскройте глаза своему лучшему другу на то, что она вытворяет в его отсутствие. Они все равно помирятся, а вашей ноги в том доме уже не будет. Вы будете враг дома номер один.

Честный человек – это бедствие. Это испорченное настроение на весь день. Когда он выходит из ворот, улица пустеет. Замешкавшийся прохожий получает в награду всю правду–мать и остается сломленным навсегда.

Кто дал право калечить жизнь людям? Вы что–то видите? Закройте глаза.

Вы что-то слышите? Заткните уши. Вы что–то хотите сказать? Скажите. В тряпочку. Заверните и тихонько опустите в урну.

Все, что вам кажется бездарным, – гениально. Тот, кто выглядит дураком, умнее всех нас.

Людам важно, чтоб все было хорошо, все в порядке, все ол' райт.

– Ваши дела?

– Отлично!

– Ваши успехи?

– На большой!

– Как жизнь молодая?

– Лучше всех!

– Какой прелестный ребенок! Какая милая квартирка! До свидания! Вы чудесно выглядите!

(М. Жванецкий)

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте найважливіші складники комунікативного кодексу.
2. Визначте різницю між поняттями «принципи», «правила», максими», «конвенції» спілкування.
3. У чому суть принципу кооперації? Назвіть основні максими і постулати цього принципу.
4. Чому принцип увічливості (етикетності) є необхідною передумовою для комунікативного співробітництва?
5. Яким чином можна долати конфлікти серед максимум увічливості?

РОЗДІЛ III
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ

Модуль I. Вступ до мовознавства

Змістовий модуль 1: Загальні питання мовознавства

Тема 1. Вступ до мовознавства як лінгвістична дисципліна

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Тема 2. Природа, сутність та будова мови

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Практичне завдання 1. Підготуйте реферат на тему «Основні проблеми дослідження мови». При написанні реферату зверніть увагу на такі питання:

1. Які погляди на природу мови відомі в науці?
2. Основні функції мови, (характеристика).
3. Мова та мислення. Діалектичний зв'язок мови та мислення. Роль мови в формуванні, вираженні та передачі думки. Загальнолюдський характер пізнавальної діяльності та національна специфіка мови.
4. Мова та мовлення.
5. Внутрішня організація мовної системи. Поняття про мовну систему як єдність елементів мови та про її структуру. Одиниці мови та їх функції. Типи співвідношення між мовними одиницями: синтагматичні, парадигматичні

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Тема 3. Походження і розвиток мови

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11

Тема 4. Класифікації мов світу

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Змістовий модуль 2: Системно-структурний характер мови

Тема 5. Мова як друга знакова система її функції та будова

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Тема 6. Фонетичні процеси в мові

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Практичне завдання 1. Визначіть, скільки звуків і букв у поданих нижче словах. Виділіть звуки, що потребують специфічної (додаткової) передачі на письмі.

Яр, моя, моє, мою, п'ю, п'єш, п'ять, довго, їжа, з'їзд, шука, відділ, буття, шовк, гай, кожух, льох, льон, вовк, ягня, гава, гедзь, ходжу, дзвін, життя, вчора, правда, знайте, дзига, фюзеляж, клює, країна, єднання, підземелля, завітчана, підживлення, чайка, кігті, знання, крутишся, оббігти, роззброєння.

Практичне завдання 2. Поясніть різницю в артикуляції українських і російських голосних та приголосних звуків на прикладах слів:

любов – любовь

колектив – коллектив

сніг – снег

договір – договор

ім'я – имя

дзвонять – звонят

український – украинский.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Тема 7. Лексика і фразеологія

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Практичне завдання 1. Запишіть по п'ять фразеологічних зворотів з опорними словами *голова*, *рука* українською, російською та іноземною мовою, яку ви вивчаєте. (послугуйтеся Фразеологічним словником української мови (К., 1993) або іншими фразеологічними словниками)

Практичне завдання 2. Доберіть синоніми до поданих слів. Наведіть приклади синонімів іноземною мовою, яку ви вивчаєте.

Бідність, колір, будинок, гарний, ворог, великий, літера, вірний, заметіль, родина, дивитися, абетка, дорогий, любов, товстий.

Зразок: бідність – убогість, злидні.

Практичне завдання 3. Прочитайте народні прислів'я та приказки. Випишіть антоніми. Визначте їх тип. Перекладіть антоніми іноземною мовою, яку ви вивчаєте. Чи повністю зберігається їхнє значення?

Краще гірка правда, ніж солодка брехня. Багатому свято, а вбогому діла багато. Добро пушить, а лихо сушить. В гостях добре, а дома ліпше. Правда та кривда – як вогонь та вода. Від малих дітей голова болить, і від великих – серце. Зроби сьогодні те, що хочеш відкласти на завтра. Мала праця краще за велике безділля. Сміх крізь сльози. Не май сто рублів, але май сто друзів.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 11;

Тема 8. Граматична система мови. Синтаксис

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Практичне завдання 1. Утворіть словотвірні ланцюги.

1. Вантажити, вантаж, вантажитися, вантажопідйомний, вантажний, вантажник, вантажність, вантажопідйомність, вантажопідйомник.

2. Забава, забавний, забавно, забавонька, забавненький, забавити, забавитися, забавка, забавляти.

3. Мороз, морозяний, морозенко, морозко, морозище, морозиво, морозовина, морозити, зморозитися, заморожений, заморозити.

Практичне завдання 2. Визначте, яким способом утворені назви областей в українській мові.

а) Львівська, Вінниця, Івано-Франківська, Хмельницька;

б) Львівщина, Вінниччина, Івано-Франківщина, Хмельниччина.

Практичне завдання 3. Чим відрізняються морфеми від службових слів? 2. Розгляньте у поданих текстах з української (або російської мови) морфеми у виділених словах, а також службові слова і з'ясуйте, які спільні і відмінні ознаки мають морфеми і службові слова?

Укр.: 1. *Повівав* холодний вітрець. З краю неба *насувались* білі, наче молочні, хмари (Коц.). 2. Од левад з криком неслися хлопці... Раптом *звернули* ліворуч (Гол.). 3. Вранці виплило ясне сонечко на погідне небо оглянути, що *зробила* ніч з землею. Земля наче *вбралась* на Різдво у білу сорочку (Коц.).

Рос.: Самое дорогое у человека – это его жизнь. Она дается ему один раз, и *прожить* ее надо так, чтобы не было мучительно больно за бесцельно прожитые годы, чтобы не жег позор за подленькое и мелочное прошлое, чтобы, умирая, смог сказать: вся жизнь и все силы были *отданы* самому прекрасному в мире – борьбе за *освобождение* человечества. (Н. Островский).

Практичне завдання 4. Поділіть наведені словосполучення на групи за головним (стрижневим) членом: іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, дієслівні, прислівникові – і запишіть їх.

Будувати стадіон, сказати згарячу, бажати щастя, ходити по полю, малювати олівцем, стояти за столом, іти вперед, поїхати вчитися, захист дисертації, любов до дитини, порога до Москви, плаття в квітах, глечик з молоком, враження від зустрічі, вовчий слід, п'ятий рік, кожний ранок, веселий в розвагах, щирій у праці, шашлик по-грузинськи, двері направо, бажання виїхати, майстер говорити, потрібний людям, сірий від пороху, справедливий до людей, дуже сміливий, завжди веселий, хтось у білому, дещо з спогадів, кожний з нас, третій у черзі, десятий від краю, один з передових, надзвичайно цікаво, пізно вночі, далеко позаду, почервоніти від сорому.

Література: 3, 4, 6, 7; доп.: 5, 8, 9, 10, 11, 12;

Модуль II. Основи теорії мовної комунікації

Змістовий модуль 3: Основні поняття комунікації

Тема 9. Предмет і завдання основ теорії мовної комунікації. Суть спілкування

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 4, 7;

Тема 10. Основні поняття теорії мовної комунікації

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7;

Тема 11. Висловлювання у структурі комунікативного акту

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури. Джерела:
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 5-7, 8, 9; доп.: 2, 4, 7;

Змістовий модуль 4: Етико-психологічні передумови процесу комунікації

Тема 12. Код у структурі комунікативного акту

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.

2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
 3. Виконати завдання до теми.
- Література:** 5-7, 8, 9; доп.: 3, 4, 7;

Тема 13. Комунікативна особистість

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
 2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
 3. Виконати завдання до теми.
- Література:** 5-7, 8, 9; доп.: 4, 6, 7;

Тема 14. Категорія контакту

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Практичне завдання:

1. За матеріалами художньої чи навчальної літератури доберіть приклад комунікативного акту (КА) на 18 - 20 реплік.
2. Письмово охарактеризуйте КА за схемою і оформіть на окремих аркушах формату А-4 у файлі чи скріпіть степлером.

Схема аналізу комунікативного акту

1. Контекст і ситуація спілкування (місце і час спілкування, канали комунікації, комунікативний шум).
 2. КА за інформативністю (інформаційний чи фатичний). Для інформаційних (референт, пресупозиція, імплікатури (якщо є). Для фатичних – мета і призначення).
 3. Код: використання вербальних і невербальних засобів.
 4. Аналіз реплік за їх віднесеністю до прямих і непрямих мовленнєвих актів.
 5. Адресант (мовець) і адресат: соціальні й комунікативні ролі учасників спілкування, комунікативні позиції, комунікативні стратегії й тактики.
 6. Контакт: тип спілкування, дотримання (недотримання) принципів спілкування.
 7. Аналіз МА, з яких складається КА (за Дж. Сьорлем).
 8. Висновки (характеристика спілкування загалом, а також комунікативних позицій учасників: у кого вони сильніші, а в кого слабші, як вони змінюються в ході спілкування, хто повніше досягає предметних і комунікативних цілей, хто ефективніше використовує засоби комунікативного кодексу тощо).
- Література:** 5-7, 8, 9; доп.: 1, 4, 7;

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Донець Л. С., Мацько Л. І., Вступ до мовознавства: практикум / Л. С. Донець, Л. І. Мацько. – Київ : Вища школа, 1989. – 184 с.
2. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.
3. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
4. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
5. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. / Г. Г. Почепцов – К.: Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.
6. Ревуцька С.К. Курс лекцій з дисципліни «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад.С.К. Ревуцька. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2017. – 136 с.
7. Ревуцька С.К. Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Вступ до мовознавства та основи теорії мовної комунікації» [Текст] / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. українознавства; уклад.С.К. Ревуцька. – Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2017. – 43 с.
8. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник./ О.А. Семенюк. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
9. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації : навчальний посібник для вузів / Ольга Володимирівна Яшенкова . – Київ : Академія, 2010 . – 309 с.

Допоміжна

10. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 342с.
11. Білецький А. О. Про мову і мовознавство / А. О. Білецький. – К.: «АртЕК», 1997. – 223 с.
12. Веренко І.С. Конфліктологія / за ред. І.С. Веренко. – М. : Концерн Swiss, 1990. – 376 с.
13. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
14. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 464 с.
15. Лінгвістичний аналіз: Практикум. Навчальний посібник / За ред. Г. Р. Передрій. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 212 с.
16. Масова комунікація: підручник / А.З. Москаленко, Л.В. Губерський, В.Ф. Іванов, В.А. Вергун. – К. : Либідь, 1997. – 216 с.

17. Реформатський А.А. Введение в языковедение: Учебник для вузов / А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. – 5-е изд., испр.– М. : Аспект Пресс, 2004. – 536с.
18. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. Видання друге, перероблене і доповнене / С.В. Семчинський. – К. : АТ «Око», 1996.– 416с.
19. Сучасна українська мова : Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін; За ред. О.Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – 400с.
20. Ющук І.П. Вступ до мовознавства : навч. посібник / І.П. Ющук. – К. : Рута, 2000.– 128с.
21. Ющук І.П. Українська мова: підручник / І.П. Ющук. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – 640с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – К.: Академія, 2004. – 342с.
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство / А. О. Білецький. – К.: «АртЕК», 1997. – 223 с.
3. Донець Л. С., Мацько Л. І., Вступ до мовознавства: практикум / Л. С. Донець, Л. І. Мацько. – Київ : Вища школа, 1989. – 184 с.
4. Зернецька О.В. Глобальний розвиток систем масової комунікації і міжнародні відносини / О.В. Зернецька. – К.: Освіта, 1999. – 351 с.
5. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
6. Карпенко Ю. А. Вступ до мовознавства [Текст] : підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Ю.А. Карпенко. – 2-ге вид., стереотипне. – К. : Академія, 2009. – 336 с.
7. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. / Ю.В. Косенко. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 187 с.
8. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М.П. Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 464 с.
9. Лінгвістичний аналіз: Практикум. Навчальний посібник / За ред. Г. Р. Передрій. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 212 с.
10. Масова комунікація: підручник / А.З. Москаленко, Л.В. Губерський, В.Ф. Іванов, В.А. Вергун. – К. : Либідь, 1997. – 216 с.
11. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. / Г. Г. Почепцов – К.: Видавничий центр «Київський університет», 1999. – 308 с.
12. Реформатський А.А. Введение в языковедение: Учебник для вузов / А.А. Реформатский; под ред. В.А. Виноградова. – 5-е изд., испр.– М. : Аспект Пресс, 2004. – 536с.
13. Семенюк О.А., Паращук В.Ю. Основи теорії мовної комунікації: навчальний посібник./ О.А. Семенюк. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 240 с.
14. Семчинський С.В. Загальне мовознавство. Видання друге, перероблене і доповнене / С.В. Семчинський. – К. : АТ «Око», 1996.– 416с.
15. Сучасна українська мова : Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін; За ред. О.Д. Пономарева. – К. : Либідь, 1997. – 400с.
16. Ющук І.П. Вступ до мовознавства : навч. посібник / І.П. Ющук. – К. : Рута, 2000.– 128с.
17. Ющук І.П. Українська мова: підручник / І.П. Ющук. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 2006. – 640с.
18. Яшенкова О.В. Основи теорії мовної комунікації : навчальний посібник для вузів / Ольга Володимирівна Яшенкова . – Київ : Академія, 2010 . – 309 с.

Навчальне видання

Ревуцька Світлана Казимирівна

Зінченко Вікторія Миколаївна

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
З ВИВЧЕННЯ

ДИСЦИПЛІНИ ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА ТА
ОСНОВИ ТЕОРІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 2,75.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган–Барановського
50042, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.